

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ макъ

Голос
адыга

1923-рэ ильесым
гъэтхапэм
къышегъэжьагъэу къидэклы

№ 171 (22141)

2020-рэ ильес

ШЭМБЭТ

ЮНЫГЬОМ и 26-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИИЭП

къыхэтутыгъэхэр ыкли
нэмыкі къебархэр
тисайт ижъугъотштых

WWW.ADYGOICE.RU

6 +

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъээз

Нэбгырэ 510-рэ дзэм ащэшт

Бжыхъэ дээ дэшыгъоу къэблагъэрэм изэхэшэн Адыгеим зэрэшылыкъуатэрэм, федеральнэ гупчэм кыгъэуцугъэ пшъэрыльхэр гъецкіэгъэнхэмкэ шэгъэн фаехэм ыкли 2020-рэ ильесым игъэтхэ дээ дэшыгъо кампание зэрэреклоигъэм изэфэхысыжъхэм заштигушыгъэхэ зэхэсигъо тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкъуагъ.

Видеозэлхыныгъэ шыкіэм тетэү реклоигъээ юфхъабзэм тхъаметагъор щызэрихъагъ Адыгэ Республикаэм и Премьер-министрэу Геннадий Митрофановым. Ащ хэлэжъагъэх министерствэхэм, къулыкъухэм, муниципальнэ гъепсыкіэ зиэл къэлэ ыкли район адми-

нистрациехэм ялтыклохэр, дээ комиссариатым икъулыкъушэхэр, нэмыкіхэри.

Гъэтхэ дэшыгъом изэфэхысыжъхэм ыкли бжыхъэ компанием ишъэрыльхэм къатегушыгъагъ АР-м идээ комиссариат ишацшэу Александр Аверинир. Ащ къы-

зериуагъэмкіэ, 2020-рэ ильесым эзахащэгъэ гъэтхэ дээ дэшыгъом кыифэбъээзэжымэ, аныбжыкіэ къулыкъу ахынэу зытефэрэ нэбгырэ 2200-м ехъу чылпэ комиссариатхэм къяклонлагъ, ахэм ашыцшэу ныбжыкіэ 490-р дээ къулыкъум ашагъэх, ашкіэ республикэм пшъэрыльхэу

къифагъеуцугъэр гъэцкіагъэ хъугъэ. Къулыкъум куагъэхэм ашыцшэу нэбгырэ 76-мэ дээ-учетнэ сэнхьят зэрагъэгъотгъэ, нэбгырэ 24-мэ ашпъэрэ гъесэнгъэ я. Ныбжыкіэхэм япроцент 75,9-м яласунгъэ изытет тэрэзэу альтагтар, процент 17,5-м — шапхъэхэм адимыштэу къыхагъэшгъыгъ. Дээ къулыкъум клонеу щыт нэбгырэ 272-мэ повесткэхэр аратынхэ альэкыгъээ, зэрратыгъэхэ нэбгыри 2-р чылпэ комиссиихэм къяклонлагъэп. Ахэм ялофхэр зэхажынхэу следствиенкіэ къулыкъухэм алэклагъэхагъэх. Ашдаклоу ныбжыкіэ 77-мэ бэшлагъэу альэхъух.

(Икізух я 2-рэ нэклуб. ит).

Адыгэ шъуашэм и Маф

Дунаим щагъэмэфэкъыщт

Адыгэ лъэпкь шъуашэм и Мафэ ихэгъэунэфыкын фэгъэхыгъэ зэхахъэхэр Юныгъом и 28-м республикэм, тильэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ шъольырхэм, Іэкъыб хэгъэгүхэм ашыклоштых.

— Республике общественнэ движение «Адыгэ Хасэр» кэшакло зыфэхъугъэ зэхахъэр, хэбзэ шапхъэхэм адиштэу, мэфэкъышо хъугъэ. Адыгабзэмрэ тхъызмэрэ я Маф, адыгэхэм я Ильэсыкі, Хэкужым къэзыгъэзэжыгъэм и Маф, адыгэ быракъым и Маф, адыгэ шъуашэм и Маф, нэмыкіхэри ильес къэс игъектигъэу тэгъэмэфэкъых, — къытиуагъ Адыгэ Хасэм итхъаматэу Лымыншкью Рэмэзан.

Дунаир зэлхызыкъуагъэ зэпахырэ узым къыхэкіэу адигэ лъэпкь шъуашэм и Мафэ мыгъэ онлайн шыкіэм тетэү агъэмэфэкъыщт, концертхэр, зэлукігъуагъэр зэхашштых.

— Мэфэкъым епхыгъэ тхигъэхэр республикин икъэлэ ыкли район администрциехэм афагъэхыгъэх, — къытиуагъ Адыгэ Республикаэм лъэпкъюфхэмкіэ, Іэкъыб къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырье зэпхыныгъэхэмкэ ыкли къэбар жъугъэм иамалхэмкіэ и Комитет итхъаматэу Шхъэлэхъо Аскэр. — Еджапхэжэм, юфшапхэхэм, кілэцыкы ыгыпхэхэм мэфэкъ зэхахъэхэр ашызэхашштых.

(Икізух я 2-рэ нэклуб. ит).

Нэбгырэ 510-рэ дзэм ашэшт

(Икізүх).

— Іоныгъом и 25-м ехъулэу кулын кур зыхынэу кызытыфэрэ нэбгырэ 2742-у бжыхъэм кызыджецхэм ашыщэу нэбгырэ 387-мэ макъэ арагъяун алъекыгъял, — кьеуате Александр Авериним. — Мыйэрэ бжыхъэм дээ дэштигъом унашьоу щылэмкэ Адыгейим щыщ ныбжыкыкэ 5100-мэ кулыкүр ахышт, хабзэ зэрэхъугъяу, ахэр чыпілэ зэфэшхъафхэм ашэштых.

Дээ кулыкүр гъатхэм ашагъэхэм ашыщ нэбгыри 6-мэ къарағыгъээзэжыгъ. Аш лъапсэу фэхъугъяу ныбжыкыкэхэм япсауныгъэ изытет чыпілэ комиссаритахэм икьюу заразамыуплъекутгъяр ары. Аш фэдэ гумекыгъяхъэр тапеккэ къемыхъунхэм, къэблегъяэр дэштигъор шапхъэхэм атетэу регъеклокыгъеним фэгъэзэгъэ кулыкүр пстэуми анаэтырагъэтэн зэрэфаер А. Авериним хигъеунэфыкыгъ.

Джащ фэдэу, республикэм идээ комиссар шъхъял АР-м япсауныгъяр къэхъумэгъенымкэ иминистрэ зыфигъэзагъ ныбжыкыкэу даштигъем коронавирусым икъихъафхэмкэ ишыкыгъэ медицинэ

уплъекунхэр игъом ыкы икьюу арагъекунхэу.

Александр Аверинир къызыщицуугъэхэм ашыщ дээ-патриотическэ плуныгъэр республикэм зэрэштильгъякуатэрэр. Мы лъэнкъом Адыгейим и Лышихъяу Къумпъыл Мурат лъашэу ынаа зэрэтиригъяэрэ зэхэсигъом щыхагъеунэфыкыгъ. Ныбжыкыкэ армейцэ 3384-рэ мы уахътэм республикэм щатхыгъ. «Юнармием» игъогу картэ къыдыхъэлтыгъяэр, бжыхъэм дээ дэштигъою юфхъябзэр оклофэ республикэмкэ нэбгыри 100-м клахъяу аш исатырхэм ахагъехъянэу агъянафе.

Дээ дэштигъою кампаниер Адыгейим сидигүү зэрифешьуашэу зэрэштизахшэрэ республике комиссариатым ишацкыуагъ. Хабзэ зэрэхъугъяу, мы ильсэм ибжыхъэ дээ дэштигъуши шапхъэхэм адиштэу зэрэргэлэхъокыштыр, пшъэрэлэу къафагъеуцугъяхъэр шооки имылэу зерагъецкэштхэр кыкыгъяштхыгъ.

АР-м гъэсэнгъяэрэ шэныгъяэрэкэ, япсауныгъяр къеухъумэгъенымкэ, хэгъэгүү клоц юфхъякыкэ иминистрствэхэм, нэмыкыкэ структурэхэм ялтыкюху нэужым

гүшүүэ зэрэтигъяхъэм республикэм идээ комиссариат юф зэрэдашшэрэм, аш шуагъяу къытырэм ыкы тапеккэ пшъэ-рыльяу зыфагъеуцужхъэрэм къатгушыагъяхъ.

ІШШЫИНЭ Сусан.

Адыгэ шъуашэм и Маф

Дунаим щагъэмэфэкІышт

(Икізүх).

— Онлайн-концертын адигэ шъуашэм, адигэ быракъым афэгъэхыгъяэр орэдхэр, нэмыкхэри къащытощтых, — игупшысэхэм тащегъэгъуаз Урысыем, Адыгейим янароднэ артистэу, композиторэу Дмитрий Шостакович ыцлэкэ агъенэфэгъэ шуухафтыныр къызыфагъяшшошагъяу, къэралыгъо ансамблэу «Ислъамыем» ихудожественнэ пащэу, Адыгейим янароднэ артистэу, Абхазыым ыкы Пшызэ язаслуженнэ артистэу Хъоджэе Аслын. — Тикъашъохэмкэ адигэ шэн-хабзэхэр, тарихыр, искуствэм ибаини гъэхэр къэтэгъельгъяло. Адыгэ шъуашэр тиартистхэм ашыгъяу концертхэм, зэхахъэхэм ахэлажъяхэ зыхъукэ, лъепкэ искуствэр нахь гъеклерэкагъяу

«Ислъамыем» ыгъэжынчыщтых.

— Адыгэ къашъомрэ адигэ шъуашэмрэ язэпхыныгъэхэр цыифхэм альыгъээсигъэнхэм юф дэтэшэ, — къытилиагъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ къэшъюкло ансамблэу «Налмэсым» ихудожественнэ пащэу, Адыгейим янароднэ артистэу, Абхазыым ыкы Пшызэ язаслуженнэ артистэу Хъоджэе Аслын. — Тикъашъохэмкэ адигэ шэн-хабзэхэр, тарихыр, искуствэм ибаини гъэхэр къэтэгъельгъяло. Адыгэ шъуашэр тиартистхэм ашыгъяу концертхэм, зэхахъэхэм ахэлажъяхэ зыхъукэ, лъепкэ искуствэр нахь гъеклерэкагъяу

къызэрэдгъэльгъоштим тыпыль.

Лъепкэ шъуашэм и Мафэ фэгъэхыгъэ зэхахъэм «Налмэсир» щууджышт. Блэкыгъэ ильсхэм концертихэм зэрахэлэжъягъэр зэфихысыжызэ, хэхъоньгъэхэр фишыщтых.

Мыекъуапэ икілэццыклю ыгъыпіэу «Жъоғыбыным» адигэ шъуашэм и Мафэ зыфигъэхъязырыгъ. Кілэлэццыклюхэм едзыгъохэр къашыщтых.

Къалэм икілэццыклю ыгъыпіэу «Гармонием» адигэ шэн-хабзэхэм яхъылгэгъэ зэлуклэгъяхэр щэкло.

— Адыгабзэр кілэлэццыклюхэм ядгэшэнным тыпыль. Орэдхэр къалох, усэхэм

къяджэх, — ялофшлакэ тышегъяуазэ «Гармонием» икружок ишацкэ Къанэкъо Нурыет. — Адыгэ шъуашэм имэфэк ильхэктогъяу тыхэлэжъэн зэрэтымыльхэйкырэр тыгу къео. Зэпахыре узым икъингиохэр шэххэу къызэтынэкъяхэ тшоигъу. Адыгэ шъуашэм изехъан ехъылгэгъэ къэбархэр кілэлэццыклюхэм къафэштэштых.

Еджаплэхэм онлайн-зэлуклэгъяхэр ашыклощтых, Интернетымкэ зэлъыэсикэ амалхэр агъэфедэштых. Адыгэ шъуашэм и Мафэ Ыкъыб къэралхэм, Къэбартэе-Бэлькъяарым, Къэрэшшэе-Шэрдэжэсым, Москва, нэмыкхэм ашагъэмэфэкыщт.

ЕМТЫЛЛЬ Нурбай.

Тикъэгъэльгъонхэр

Мыекъуапэ ипчэгу щыклощт

Къэралыгъо гъэпсыкэ илэу Адыгейр зыпсэурэр ильэси 100 зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ къэгъэльгъонхэр. Мыекъуапэ ипчэгу шхъялэу В. И. Лениним ыцлэ зыхырэм шэмбэтым щыклощт.

— Іоныгъом и 26-м, мафэм сыхъатыр 11-м къэгъэльгъон-бэдзэрэр игъеклотыгъяу къызээутхыт, — къытуагъ республикэм лъепкэ күлтурэмкэ и Гупчэ ишацкэ Бадый Къэпплан. — Лъепкэ Ыэпэласэхэм ялэшлагъяхэр къагъэльгъоштых, ясэнэхьат хэшьыкын физилэхэр ялофшлэхэм къатегуущыщтых, плуныгъэ мэхъанэ зилэ зэхахъэхэр зэхашшэштых.

Зэнэкъохур мафэм сыхъатыр зым нэс клощт. Бгъэфедэн плъекырэ искуствэр, сатыум фэгъэхыгъяло юфшлэхэр, нэмыкхэри къагъэльгъоштых. Зэхахъэм орэдхэр къыщацхыт, щууджыштых. Пчыхъэм сыхъатыр 5-м зэфэхъысыжъхэр ашыщтых, анахь дэгъухэм шуухафтынхэр афагъяшшэштых.

**коронавирус :
официальна къэбар**

Нэбгырэ 3956-мэ къахагъэшыгъ

Іоныгъом и 25-м сыхъатыр 10-м ехъулэу зэпахырэ узэу коронавирусир Адыгейим Ѣыпсэурэ нэбгырэ 3956-мэ къахагъэшыгъ.

Ахэм ашыщэу нэбгырэ 520-мэ ялазэх (чэш-зымафэм нэбгырэ 31-рэ хэхъяагъ), хъужыгъяэр — 3405-рэ (чэш-зымафэм 26-рэ хэхъяагъ), зидуний зыхъожыгъэр нэбгырэ 31-рэ (зи хэхъяагъял). Нэбгырэ 3956-рэ республикэм имуниципалитетхэм атегощагъяу:

- Мыекъуапэ — 1306-рэ,
- Тэхъутэмийн районыр — 738-рэ,
- Красногвардейскэ районыр — 464-рэ,
- Мыекъюэ районыр — 358-рэ,
- Адыгэхъялэ — 317-рэ,
- Төүцэжээ районыр — 311-рэ,
- Кошхъэблэ районыр — 231-рэ,
- Шэуджэн районыр — 128-рэ,
- Джалжэ районыр — 103-рэ.

САХЫДЭКЬО Нурбай.

Тарихъыр охътэ чыжъэм кыштежъэ

Дунээ Адыгэ Хасэр клещакло зэрэфэхъугъэм тетэу 2011-рэ ильэсүм Іоныгъом и 28-м Адыгэ шъуашэм и Мафэ апэрэу Адыгейм щыхагъэунэфыкыгъ.

Адыгэхэм сыйдигъуи дышъэм нахь тыжыным нахъ уасэ фашыщтыгъ. Дышъэр нахъ зэхъылапхъэу алтытэштыгъэр бзыпъфыгъэхэр ары.

Тээр озынлыгын эзэр ары.
Пшъашаъхэм ябгырыпххэр, ячыуухэр
(бгъэ чыуухэр) нахъ гъэкіэрэклагъяу
щытыгъэх, дышшэпс атегъелъэдэгъагъ,
мычы арысыгъ, къерышэн зэмымлэужы-
гъохэр фашыщтыгъэх, бгырыпхыр нахъ
бгъузагъ. Унагъо ихъэгээ бзыльфыгъэм
ибгырыпх нахъ шъомбгъуагъ, ибыжы-
нахъ иныгъ, ащ фэдизэуи гъэкіэрэкі-
гъагъан.

Адыгэ шъуашэм итепльэ лішІэгъу
пчыагъэхэм къаклоцI тIэкly зихъожыгъе-
ми, лъэпкъым ащ уасуу ритырери,
имехъани къеыыхъгъэп. «Щыгъынным
цифыр егъеклэракI, акылым егъедахэ»
elo адыгэ гущылжъым. Цифым IэклоцI
дунайеу, шэнэу, гультытеу иIэр ищыгъын
къыхъещы. Ау циер щыгъын къодыел. Ар-
зыщыгъым Iэдэб хэлтыын, ышъхъэ ыллы-
тэжъын фае. ЗэолIхэмкI ар Iэрыфэгъу
дэдэу шытыгъ. Хъазырыльэу ащ ыбгъе-

Къэбэртэе пышшхоу Идарыкъо Темрыйко ыпхъоу Гощэунае урыс пачыхъяэу Иван Грознэм шхъэгъусэ зыфэхъум, я XVI-рэ ліешлэгъум иятлонэрэ кіэльэнныкъо къыщегъэжьагъэу Къэбэртэе пыш-оркъ хэм Урысыем изэе къулыкъу щахъэурагъажъэ. Ахэр къэзэкъ полкхэм ахэтыгъэх е къэзэкхэм ягъусэхэу Урысые империем икъыблэ гъунапкъэхэр къа гъэгүнэштыгъэх.

Адыгэ шъуашэр къэзэкъхэм заштагъэр 1828-рэ ильясыр ары. Кавказ линием игенералэу Эммануэль къэзэкъхэм адыгэ Іаш-шъуашэр зэрахъанэу джамшигъум унашьо ышыгъагъ. 1861-рэ ильясым шекигъум и 7-м урыс пачынхъэу Александр II-р а унашьом кэлтэгээ

«Цығыным ңыфыр егъэкІәракІә, акъылым егъэдахә».

Къэбэртэе-Бэлъкъарми аш фэдээ Йофтхъабзэр 2012-рэ ильээсүм ёыкыуагь. Мэфэкл Йофтхъабзэхэр Мыекуапэ, Нал-щык, Щэрджэс къалэ аацыэрэхажтын. Дунээ Артийскэ Комитетынрэ Дунээ Адыгэ Хасэмэр якIещаклоу адыгэ шъуашэм фэгъехыигэ дунээ фестивалыр Къэбэртэе-Бэлъкъарым ящэнэрэу ёыззехажцт. Хабзэ зэрхэхүгьеу, Кавказым хэхъэрэ республикэхэм, Іёкыб къэраглыгхохэм яхудожественнэ колективхэр, артистхэр, орэдьигохэр, къэшъуаклохэр аш хэлэжжэштын.

Непе «адыг шъуашкі» тыйаджэрэр я VI-рэ ліәшлэгүм зытеуцо ригъяжъа-тъэу шлэнгъыләжхэм алтытэ. Ау ащо охътшо зэрэпэлүхъягъэр къэтлон. Тинепэрэ шъуашэ ылъэ зытеуцогъапэр я XVIII-рэ ліәшлэгүм ыккішхэм — я XIX-рэ ліәшлэгүм иублэгъухэм алдэж ары.

Хъульфыгъэ шъуашэм хэхъэх: члэгчлэлтър, цыэр, klakor, къептаныр, джанэр, тъончеджкыр, бгырыпхыр, хъурышьо е у不可缺少 палор, лъаэр, лъэхъстэн цуакъэр, е лъэкъопыльхъэ лъэпшьэ къыхъэр, шъхъэрлыхъонир, къамэр, майстэр, klaklop.

Бэзълыгыр шъуашэм хэхьэх: члэгчэллыр, саер, джанэр, клэктыр, гъончэдже льэпэ къыхъэр, лъаер, лъэпэдлыр, цуакъэр, палор, шъхъэтехъор, бгырылхыр.

Хъульфыгэе шъуашэм ыкыуачхээмэр ыашхъэхэмрэ уагъэкэ къадыхъэштыгъэ нахь, тхыпхэе рахыилэштыгъэп. Сыд фэдэрэ щыгыни радэштыгъэр чыгу зэрыдзэр ары. Адыгэ хъульфыгъэхэм гъучхэм ахэшыыкыгъэ чыгуухэр ягопагъэп. Аш фэдэхэр нахь зээзыхыилэштыгъэхэр бзыльфыгъэхэр ары. Хъульфыгъэм гъучи чыгу фырадэн фаеу зыхыкіэ, шекікіэ ар къадыхъажахыштыгъ. Хъульфыгъэхэм ялэшэ-шъуашхэм тыжыныэу арахыилэрэр мылыдынным пае саут халхъэштыгъ, тхыпхэе шүүцэкіэ члаухүү-мэштыгъ.

гу тедагъэхэм арылъ хъазырхэр заом ильхъан лъэшэу къашхъапэштгъэх. Гурит ллэшлэгтгъем, анахъэу я XVII-рэл ллэшлэгтум, къащегъэжьагъэу адигэ шуюашэр Къохъаплэм щагъэлтаплэу, щагъэфедэу рагъажкэ. Ашклэ зишугагъэ къэклугъэхэр Іэклыб къэралыгъохэм къарыкынгъэ зеклохэу лъэхъэнэ зэфэшхъафхэм адигэ хэкум шылаагъэхэр ары.

Кавкази, Къоқып¹ Благъэмии арысхер зык²хъопсыщтыгъехэр адигэ га юшэ-шъуашэ, адигэш зэрагъэгъотыныр, адигэ бзыльфытъ шъхъэгъусэу язэнэир ары. Сурэтыш цэрги³хъохэу Ван Дейк, М. Врубель, Ф. Рубо ык⁴и нэмьк⁵хэм адигэ пшъашъэм идэхагъе къырагъэлтэ-гъук⁶еу сурэтыбэ ашыгъ. А. Пушкиным, К. Бальмонт, М. Лермонтовым, Дж. Байрон, Е. Долматовскэм ык⁷и нэмьк⁸хэм адигэ пшъашъэм ищтыхъу зыщалогъе усэхэмрэ поэмэхэмрэ атхыгъэх. Гохъхэу, шык⁹лаш¹⁰у зэрэщтыгъехэм имызакъу, адигэ пшъашъехэм юшху, пытағи ахэлтыгъ.

хәжығъагъ. Кавказым икъәзекъыдзәхәм ахәтхәм-кә я XIX-рә ләштәгүм ия 40-рә ильәсхәм цыер дзә штыващә хъүгъагъә.

Къэзэкъхэм ауж урьс
ллэкъоллешхэмэр официал
церхэмэр адигэ шуашэр
зэрахьэу аублагъ. Пачынх
хэ унагьоу Романовхэмийн
яофициальнэ Ѣыгынхэмийн
ар ахэльтийн. Закавказьем-
къэ цыер зышагъэфедаъэр
Грузиер ары, ллэкъоллешхэмийн
закъохэр ары ар зезыхьа-
гъэр.

Непэ адыгэхэм яльэпсэ къежьап! Эхэм зызерафа-къудыижырэр, лъепкъ хабзэхэр зыпкъ рагъезуцожы зерашлонгъор гушуаъюощыт. Нысащэхэм, мэфэк!, зэукигъу зэфэшъяафхэм яльэхъан адыгэ шуашэр

ащыгъэу зытльэгъукэ тциз тхэхьо. Адыгэ шуашэм блэкыгъэм ипчэ къытыфы-зэуехы, лъэпсэ къежкаплэхэм зафэдгъэ-зэжкын, лъэпкэ шхъэлъытэж тхэлъын, нэмыкэ лъэпкъхэмкэ хьопсанлэу щытыгъэ шьошэ зэклужым тырыпэгэн зэрэфаер зэхүйтгэшэ.

Дунд Артийскэ Комитетын адыгэ шъушашэр дундээ культурэм ихъарзынэц 2018-рэ ильэсүм мэлъыльфэгъум и 12-м хигъэхъяль. Кавказым ис лъепкъхэм культурэмк! я Мафэхэр 2020-рэ ильэсүм гъэтхапэм и 5-м къыщегъэжъяльзүү гъэтхапэм и 12-м нэс Париж Ѣыклохэ зэхъум адыгэ хъульфыгъэ шъушэмрэ адыгэ бэзыльфыгъэ шъушэмрэ щайгъынхэу ЮНЕСКО-м имузееу ООН-м хэтын ратыгъэх.

БЕТУГЬАН Ауес.
Дунзэ Артийскэ Комитетым ивице-
президент, академик, культурэмэрэ
гъэсэнэгъэмэрэ ялофыгъохэмкіэ
ЮНЕСКО-м хэт.
КъБР.

ХыПушъо шапсыгъэ щыпсэурэ тильэпкъэгъухэм ягъэхъагъэхэр

Дунаим къашъихэшьигъэх

Тюпсэ районным илъыкхээу «Дышъэ къэн» зыфиорэ къэшъокло купзу Агуярэ орэдьилюхэу Агуяпэ щыщхэмрэ дунэе зэнэкъокуухоу онлайн шыкхээз эзхашагъэм теклоныгъэ къышыдахыгъ.

Дунэе зэнэкъокью «Яркий взлет» зыфиорэр лъэныкъуу 7-у зэтэутыгъагъ, ильэси 7-м къышыублагъэу 25-м нэс зыныбжь нэбгырэ 200-м ехүү хэлэхъагъ.

Агуя культурэмкэ и Унэ адыгэ къашъомрэ орэдымрэкэ икупэу «Дышъэ къэн» зыфиору Нэгъуцу Сурэ зипашэр апэрэ шъуашэм илаураат хъульэ.

Ачехъу Аленэ ыгъэсагъэхеу орэд къэонымкэ купеу «Къушхъе чыналъ» зыфиорэм иорэдьилюхэу Агуяпэ щыщхэмрэ ильэси 10 зыныбжь Нэгъуцу Сусаннэрэ ильэси 7 зыныбжь Нэгъуцу Амиррэ дышъэрэ тыжынре къахыгъ.

Сабыйхэм анэхэмкэ

Тюпсэ районным илъыкхээу Новомихайловскэм щыщ къэлэцьыкло 27-рэ къэлэцьыкло ыкло Иэтэхъо творчествэмкэ Урысые лыхъужъ-патриотическа фестивалэу «Звезда спасения» зыфиорэм хэлэжьагъэх ыкло 13-мэ муниципальнэ ууцгъом текло-

ныгъэ къышыдахыгъ, краим щырагъэгъокыштым джы хэлэжьэштых. Урысыем оишээдэмышило Иофхэмкэ иминистерствэ зэнэкъокъум изэхэшакло.

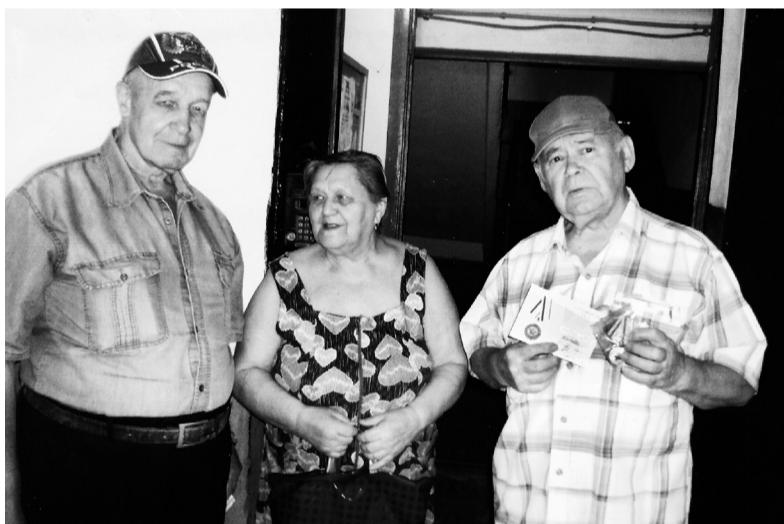
Иофшагъэу къырахылыгъэхэм уасэ афэзышырэ купым къызэрхигъэштымкэ, изобразительнэ творчествэмкэ анахыкъу хэлажьэхэрэм яофшагъэхэм анахь дэгъоу къахагъэшыгъ ильэси 7 зыныбжь Шъхъэлэхъо Владислав исурэтэу «Пожар в лесу» зыфиорэр. Машлом зыщызыухъумэхэрэ шъыхъэхэр аш къышыгъэльэгъуагъэх.

Теклоныгъэшхом фэгъэхыгъэ лъэныкъомкэ зэнэкъокъум илаураатхэм ашыщ ильэси 5 зыныбжь Ачехъу Элинэ, исурэтэу «Теклоныгъ» зыфиорэр къахагъэшыгъ.

Ныбэ Аизор.

ТиIoфшIэн льэкЦуатэ

Зэпахырэ узэу коронавирусыр къызежьагъэм къыштэгъэжьагъэу Ѣыкынгъэм илъэныкъуабээмэ зэхъокынгъэ афэхъугъ. Адрэхэм афэдэу Адыгейим иветеран пограничникхэм яорганизацье илофшIэн аш къыхеубытэ.

Яофшэн зэфэхьысыжь зыщыфашигъэгъэ зэхэсгыгъоу икыгъэ ильэсэм итыгъэгъээ мазэ щылагъэм ыуж ахэр зэхэхьагъэхэп. Ареуштэу щыг нахь мышлэми, ветеран пограничникхэм я Союз сзызэритхьаматэм къыхэкъыкэ нэбгырабхээр къысфитеуацэх яофшэн нэбгыранынмыгъытэйдэжэхьытэй, шэмбэт шыхъафхэр «Дзэклихэм япсынэкъечь» дэжэ зыщызэхэтиштэхэм, нэмийкхэм агэхгүмэйхэу. Аш къегъельягъо организацием хэтхэр зэрээзкъотхэр, зэрэзэфэзэшьихэрэр, яофшэнэу дъяцаклерэр зэрэмыхъаулыр.

Ау ишкъягъэ дэдэ зыхыкъе, нэбгырабэ къыхэтымыгъэлажьэу яофхъэбээз гэнэфагъэхэр ретэгъэкъокъях. Бэмышлэу аш фэдээ зэулигъэтуу дытиагъ гъэзэтэу «Адыгейская правда» зыфиорэм иредактор шыхъалэу Анатолий Дьяченкэм. Медалэу «За помощь и содействие ветеранскому движению» зыфиорэр аш фээгъэшьошагъ. Пограничник дээхэр зызэхшагъэр ильэс 102-рэ зэрэхъугъэм ар фэгъэшьагъ.

Анадолий Георгий ыкъом ильэс 81-рэ зыныбжь нахь мышлэми, редактор шыхъэлэ лэнатлэр. **ИВАН Давидюк.** Адыгейим иветеран пограничникхэм я Совет итхьамат.

«ЭкоЦентрэм» къеты

ПэIудзыгъэ шыкхэм тетэу

ЗэкIами шыгуу къэтэгъэкыжыы, пыдзэфэ пытэхэм ядэшын фэгъэзэгъэ шъольыр операторым коммунальнэ фэло-фашило ыгъэцакIэхэрэм япхыгъэ упчIэ зиIехэм пэIудзыгъэ шыкхэм тетэу зыкыифагъэзэнэу амал зэрэшыIэр. Ахьшэу къынфалтыгъэм умыгъэрэзэрэмэ, унэм щыпсэурэм ипчагъэ зэхъокынгъэ фэхъугъэмэ, пээльэшынным къыпзыгъэе е нэмыкIэу транспорт гъэнэфагъэ зищыкIэгъэ хэкI дэпишын фаемэ описын уемыкIуалIэу бгъэпсын пльэкыщ.

Цыфхэм яофыр нахь къафэ-
тээпсынкIэгъэным пае интернет
нэклубуу <https://adygeya.c>

clean-rf.ru зыфиорэм упчIэу
рагъахъэхэрэм региональнэ
операторым джэуапхэр къащи-

ретыжых. Аш иедзыгъоу «Контакты» зыфиорэм упчIэр иптхэн, тхыль горэ ибгъэгъусэн фаемэ, ари ибгъэхъан пльэкыщ. Джаш фэдэу электроннэ почтэмкэ къэбгъэхьими хууцт. Мары адресыр: adg_ecocentr@clean-rf.ru.

Ахэм ямызакъоу, шъольыр операторым иофисхэм ячIэхьагъуухэм почтэм иящикхэр апльягъэх. Ахэр бгъэфедэхэми хууцт. Офисхэр зыдэшыIэхэр шыгуу къэтэгъэкыжыы: **Мые-къуапэкэ урамэу Пионерскэр, 297, Адыгэкъалэкэ урамэу Советскэр, 2B ыкы поселкэу Яблоновскэмкэ урамэу Школьнэр, 10/1.**

Законым къышыдэлтыгъэ шъольэхэм ашомыкъеу пэIудзыгъэ шыкхэм тетэу цыфхэм яфэло-фашиэхэр зэрафэдгъэцакIэхэрэр, джэуапынчэу зыпари къызэрэтымыгъянэрэр къыхдэгъэшымэ тшоиньу.

Щынэгъончъэнхэм пае

Мафэ къэс автомашинэ 60-мэ Адыгейим пыдзэфэ пытэхэр къыщаугъоих. Ахэр шъольыр операторым мэфишиI тешIэ къэс дезинфекции ешыых.

— Хэкыр зэрэзетщэрэ транспортным игъэ-
къэбзэн ыкы дезинфекции шыгъэнэм лъэшэу
тынаэ тет, — къыуагъ ООО-у «ЭкоЦентрем»
и Адыгэ шъольыр къутамэ ипащэу Алыбэрд
Налбай. — Аш ишкъягъэ оборудованиер Мые-
къопэ, Тэххутэмьыкье районхэм аштыиIэ
базэхэм ашыдьгауцугъ. Санитарнэ шапхъэхэм
къадыхэллытэгъэ яофхъабзэхэр аш фэгъэзэгъэ
организацием зэзэгъынгъэу дэтшыгъэм тетэу
арешылгэх. Зэпахырэ узхэм замышьомбгүн-
ным фытегъэпсыхъэгъэ яофхъабзэхэр непэ
анахъэу гъэцкIэгъэн фаехэм ашыщых.

УпчIэ зиээр мы телефонхэмкэ къитеон
ыльэкыщ: **8-800-707-05-08, 8(8872)21-06-00.**
Мыхэм мафэ къэс, гъэпсэфынхээри, мэфэкIхэ-
ри зэрэхэтхэу, сыхыатыр 7-м къышыулагъэу
20-м нэс яоф ашэ.

**ООО-у «ЭкоЦентрем» и Адыгэ шъольыр
къутамэ ипресс-къулыкъу.**

Аслан джыри хадзыжыгъ

Зигугъу къэтшыщтыр тигъунэгъу краим игупчэу Краснодар и Думэ идепутатхэм яхэдзын бэмышлэу зэрэшылагъэр ыкы ащ идепутатэу Нэхэе Аслан ящэнэрэу зэрэхадзыжыгъэр ары. Юбилейнэ микрорайоным ихэдзаклохэм яллыклоу ар Краснодар ипарламент загъаклорэр ильэсибл хъугъэ.

Мыш ыпэрэ хэдзыгъо щылагъэм къалэм и Думэ идепутат хъумэ аштоигъо нэбгырибгу къицогъагъ. Урыс хэдзаклохэм амакъэ зыфати, ядепутатынэу хадзыгъагъэр адигэ кэлэ закъо ахтэгъэр — Нэхэе Аслан ары.

Джыри, ильэсиллэ зытешэм, Краснодар ияблэнэрэ хэдзыгъэ округ ыцлэлэ къэлэ Думэм идепутат хъумэ аштоигъо нэбгырибгу къицогъагъ. Ау олигарх бэлаххэм ашыщхэм яллыклохэм къизэрэргэшүүцүа гэхэр зашэм, къахэкыгъэх зикандидатурхэр зэкізыхъажыгъэхэр.

Юбилейнэ микрорайонэу ильэсилбым къыклоц Аслан зилыкогъэ цыфхэм ящылэхэлэлэцүкэ нахьышу шыгъэнэм, еджаплэхэм, кэлэцыклю ыгыгылэхэм, гъэпсэфылэхэм, гъогухэм язэтгээсхан пылтыгъэ адигэ къалэу Нэхэе Аслан амакъэхэр фатыгъэх.

Аслан 1957-рэ ильэсэм къэлэцю фэхкуу къыщыхъугъ. Гурит еджаплэ ылгэ Пшызэ мэкүмэш институтын пэсольшынымкэ ифакультет къицогъигъэхэр 300-м ехъукэ нахьыбэ ашыгъ.

Ильэс заулэклэ узэклиэбэжымэ, непэ юбилейнэ микрорайоныр зытет чыгур ыгбүүциклю Пшызэ къыухъэу, хэклитэккүпшэу, зэхэкыихъагъэу щытэгъ. Джы ащ краир зызехашагъэр ильэс 80 зэрэхуу гэхээхээхээ скверыр къызэрэшызэуахыгъэм ядепутат

ищыклагъ. Советскэ Союзым и Лыхъужъэу, заом иветеранэу, летчикэу Григорий Хаустовым, сэкъатныгъэ зиэхэм яобществэ итхаматэу Валентина Васюковам, «Человек с большой буквы» зыфилоу я 101-рэ гурит еджаплэм иколлектив къытхыгъэм, «Краснодарпроектстроим» ипащэу, краим и Законодательнэ Зэлуклэ идепутатэу Тутарын Батырый, нэмыхыбэхэм къатхыгъэхэм ашыщхэм шуащыдгээгъозэн.

— Аслан цыфхэм шу афишынэир ишэн-хабзэу, ащ гуапэ хигъуатэу сэлъытэ, — elo Лыхъужъым. — Тыдэ щылагъэми, сид фэдиз къин хэтыгъэми, тимиикройон щыпсэухэрэр щыгъупшагъэхэп, язэу-кэхэм, яюбилейхэм, ямэфэк зэхахъэхэм ахтэгъ. Тигумэл зэригъэшагъ, адигэ къалэм къыддигошыгъ, шу зытигъэльгэгъ.

2016-рэ ильэсэм къэлэцю фэхкуу къэлэцыклю ыгыгылэхэм корпусхэр къапаригъэшыхъэхи, кэлэцыклю щыгъыщыгъэхэм япчагъэ нэбгыре 300-м ехъукэ нахьыбэ ашыгъ.

Ильэс заулэклэ узэклиэбэжымэ, непэ юбилейнэ микрорайоныр зытет чыгур ыгбүүциклю Пшызэ къыухъэу, хэклитэккүпшэу, зэхэкыихъагъэу щытэгъ. Сид фэдэ ыофхъабэз еджаплэ щыреклокымы, депутатыр ахэт.

Микрорайоным ирождест-хам зэбларигъэхъугъ. Нэужым спортзалыши аригъэгэцэ-кэжыгъ. Сид фэдэ ыофхъабэз еджаплэ щыреклокымы, депутатыр ахэт.

хыгъишиоми аргъащэх. Культурэм иофишлэхэм ящылэхээ музыкальнэ 1эмэ-псымэхэр афищэфыгъ, адигэ ордэу «Синанэр» къэзэкь артистхэм ямэфэк зэхахъэхэм аща-жынчэу зэхэтхыгъ.

Ихэдзаклохэр зэригъэгугъагъэхэр

Микрорайоным спортзал тэрэз илагъэп. Джы къатитоу зэтет унэм цыфхэм япсауныгъэ зыщагъэлэйтэц спортом-комплекс къащи-фызэуихыщ.

Ягимназиу N 37-м ублэлэ классхэм арис нэбгыре 300 зыщеджэнэхээ альэксышт еджаплэ даригъэшыхъащ. Вертолет плошадкэу щытагъэ квадратнэ метрэ 800-р аригъэгэцэлжыншь, Юбилейнэ микрорайоным икъихъагъэкэ реклокыре бульвархэр эзхэгъэхъажыгъэхэм, гъэпсэфылэ дэгүү хъущт. Автомашинэхэр микрорайоным къыдэхъанхэмкэ, дэкынхэмкэ

иахыишу зэрэхэлтэйр ашыгъ, цыфхэр рэгушхо.

Юбилейнэ микрорайоным илхъаплэ альтытэрэр бульварэу Евскиным ыцэ зыхырэр ары. Ар агъэпснымкни ишугъагъ югъыгъагъ. Непэ къызыненсигъэми ащ ынаа тет.

2017-рэ ильэсэм я 101-рэ гурит еджаплэм иунашхъэ Нэхэе

венскэ парк изэтегъэпсихан мылькушо тыригъэкодагъ, волейбол ешлэлэ, нэмыхылэударигъэшыхъащэри бэдэд. Общественне организацихэр, сымаджэхэр, зигъот маклэхэр югъупшэхэрэп.

Микрорайоным инахыгъхэми, иныбжыкылэхэми ренэу аххэе, зыфаехэр афегъэцакэ,

Хэдзаклохэр зэрэшыгугъыхэр

Ахэр зэкэ къэлчын зыхъуклю, гъээз нэклюбю заулэ

бэшлагъэ къинышхо зыхэтхэр. А юфыгъори зэшохыгъэ хъущт. Пшызэ инэпкъхэм ягъэпытэн, бульварэу Евскиным ыцэ зыхырэм, рождественскэ паркын, унэгъо щагухэм язэтгээпсихан лъагъэктотэшт. Общественне организацихэм, ветеранхэм, зигъот маклэхэм, сэкъатынэ зиэхэм, кэлэцыклю ыгыгылэхэм, еджаплэхэм, культурэм, спортым яофишлэхэм илпилэгъу зэрафэхъущыгъэр депутатэу Нэхэе Аслан ишшэриль шхъялэу къэнэжых.

Ильэнкъо гупси югъупшэрэп

Нэхэе Аслан тильэпкъ гэзети иныбджэгъушоу зэрэштыри къыхэдгъэшын. Гъэзетын икэгъэтхэнкэ тэуаллэу хъугъэшь, ренэу тегъэрэз. Ежыри ышнахыклю Хысэу Пэнэжыкьюа дэсэм тигъэзет игъом Икъегъахъэшь, (ахэм ыоф зэдашэ) ренэу ядэ, игупсэ Адыгэим Ѣыкъэбархэм защегъэгъузэ.

Аслан институтыр къызеу-хым апэ ыофшэнэир зыщыри-гъэжэгъагъэр Мыекъопэ районыр ары. ыоф зыдишлагъэхэр югъупшэхэрэп. Ахэм ямызакъоу, зыдеджагъэхэу, иныбджэгъушоу Мыекъупэ, Коцхъаблэ, Шэуджэн, Тууцожь районхэм, нэмыхылэхэм арысыр маклэп. Зэлъекло, зэрэгтэгъуа-хээрэп.

Икъэхуум къэтлон Нэхэе Аслан зидепутат микрорайоным изэтегъэпсихан даклою ыофшэн бэдээ ыпшээ зэрилтэй, щытху хэлтэу зэригъэцакээрэп. Краснодар имызакъоу, краим икъэлэ зэфэшхъафхэми зипэшэ псөолъэш компаниешхом иофишлэхэр ащэлажьэх.

Ащ фэшыхъат Краснодар иурамэу Российской пэсуплэ комплексэу «Москва» зэрэшгээгъэр. Ащ непэ унэгъо 1500-рэ щэпсэу. Ащ ыуж Новороссийскэ, Чыгу залэм ыоф щашагъ. Мыш къат 16-у зэтет унитлэрэ къат 12 хүүрэ унитлэрэ щагъэпсэгъ. Ахэм унэгъо 500-мэ пэсуплэ щагъотыгъ.

Джащтэу ыгурэ ыпсэрэ етыгъэу къэралыгъор нахь бай, цыфхэм ящылэхэлэцүкэ нахьышу шыгъэнэм апшэлтэй мэлжээ, ащ етланы ежь гухахъо хигъотэжызэ, кэлэгушуу-кызэ ыпшэ регъэхъу.

Иунагъу дахэ. Ишхъэгъу-сэу Гошнагъо Шэбэнэхъаблэ-кэ Мамый Мединэ ыпхъу. Нэбгыритлумэ лъфыгъиту зэдаплугъ — Байзэт ятэ игъогу руукиагъ, инженер-псөолъэш. Фатимэ врач. Ахэм къаклэхъухъэгъэ якъорэлъф-пхъорэлъфхэм зэшхъэгъусэхэр ащэгушуу-кыз.

ТхэкЮ цЭрыЮ Еутых Аскэр Къадырбэч ыкъор къызыыхъугъэр ильэси 105-рэ хъугъэ

Гупшисэ дунаим щыбысымыгъ

Адыгэ литературэм хэхьоныгъэ ышынымкэ анахь зишүагъэ къэкүагъэр тхаклохэм яадыгэ организацье щыгэ зэрэхъугъэр ары. Адыгэ тхаклохэм я Апэрэ зэфэс зыфагъэхъазырыз, тхыгъаклэхэр ашыщтыгъэ, клочаклэхэр литературэм къихэшгээным дэлажьэштыгъэх.

Еджаплэхэм ашеджэхэу, е едхэнэир къаухыгъаклэ сэнау-щыгэ зыхэль ныбжыклэхэри, тхыдэлтэ, лоплотэко нахыжьхэри литературнэ-творческе юфшэнным апэрэ мафхэм къашгэжъягъэ чанэу хэлажьэштыгъэх, адыгэ тхаклохэм-рэ усаклохэмрэ я Апэрэ зэфэс гъехъэгэе гъэнэфагъэхэр ялэу къеклонлагъэх. Зэфэсыр 1936-рэ ильэсэм тыгъэгъазэм и 11-м щегъэжъягъэу и 14-м нэс кла-гъэ, адыгэ литературэм игъэхъягъэхэмрэ щыклагъэу фэхъухэрэмрэ щыхагъэунэфыкыгъэх, зешлохыгъэн фэе творческе пшээрлихэр рахууха-гъэх. Мы уахтэм апэрэ творческе лъебэкью пытэхэр зы-

дие икелэгъэдже-упчэжъэгъу. Еутых Аскэр ытхыхэрэ 1934-рэ ильэсэм къыщегъэжъагъэу хиутыщтыгъэх. Еутыхим усэхэм ямызакью литературнэ-критическе статьяхэр 1934 — 1938-рэ ильэсхэм хэку гэзэтэу «Колхоз быракым» къыщыхеутых. 1938-рэ ильэсэм «Адыгэ литературэмкэ хрестоматие» ылоу къыдигъэкыгъэм адыгэ тхаклохэм атхыгъэхэу програм-мэмкэ еджаплэ щызэрэгъэшэн фаехэм ямызакью, а уахтэм ехүлэу адыгэ ли-тературэ ныбжыклэхэм хэхьоныгъэ гъогоу къыклюгъэр, тхаклохэм ятвorchествэкэ зэхэ-фынир дэтигъэх.

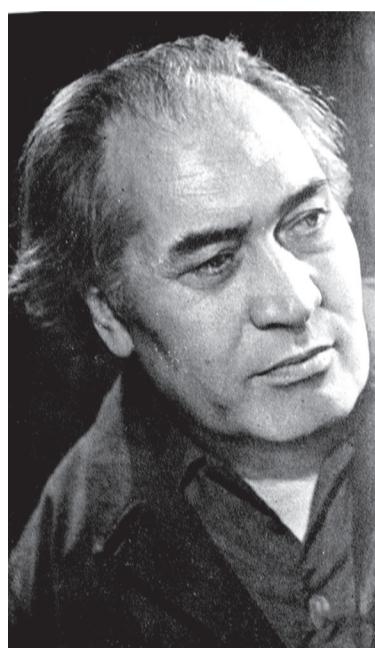
Тхаклом ильсэхэу «Ася», «Бзыльфыгъэ цыкы», «Зэпытхыгъэ пшъехъухэр» зыфилохэрэр Адыгэ къэралыгъо драмтеатрэм исценэ щагъеуцугъэх.

шыгъэхэм ашыщыгъ Еутых Аскэр. Шылаклакэм игъэпсын, цыфыклем импуун-лэжын хэлэжъэрэ клочлэ льшэу адыгэ литературэр хъугъэ. Шлэнэгъэ-гъэсэнэгъээр гултыгэ-гупшисэрэ пшэкэмийтэу литературэм ушылэжъэн плъеки-щыгъэп, ар къагурылоу, тхэн-гупшисэнры сэнэхьат зыфэ-зышыгъэхэм яшылыкъ щын-нэгъэм рахылэштыгъ.

Еутых Аскэр Къадырбэч ыкъор Красногвардейскэ районым ит къуджэу Хатыкьюа Ионыгъом и 25-рэ 1915-рэ ильэсэм къыщыхъугъ.

Аскэр 1928-рэ ильэсэм адыгэ педтехниким чахы, 1931-рэ ильэсэм къуухыгъ. 1931 — 1935-рэ ильэсхэм Краснодар кэлэгъэдже институтын щеджагъ. Хэк гэзэтэу «Колхоз быракым» иредакции ильэситло юф щидшагъ, 1936 — 1938-рэ ильэсхэм Адыгэ научнэ-ушштын институтын щылэжъагъ. 1939 — 1941-рэ ильэсхэм театрэ искусствэхэмкэ Къэралыгъо институтэу А. В. Луначарскэм ицэ зыхырэм иадыгэ сту-

Еутых Аскэр ежь ихудожественнэ тхыльхэр 1939-рэ ильэсэм къыдэкхэу рагъэжъагъ: иусэ тхыльэу «Тима-фэхэр», рассказхэр зыдэтэу «Ключешху», зы акт хъуре-пьесэу «Анахь чаныр» (ээклэ-

ри а зы ильэсэм, 1939), усэхэмрэ поэмэхэмрэ зыдэтэу «Тхыдак!» (1940), лирическе повестэу «Сшинахыгъ» (1941) зыфилохэрэр къыдигъэкыгъэх.

Адыгэ литературэм лъэбэкью таубытагъэхэр ыдзыщтыгъэх, тхакло пэччи ишылыкъагъ. Ау Хэгъэгу зэошхор къежьи, адыгэ литературэм утын инхэр къырихыгъэх, членгэшхохэр ригъэшыгъэх, анахь гугъаплэ къэзитыгъэхэу Андырхое Хүсүен, Уджыху Адылджэ-рый, Уджыху Хамид, нэмийхэри заом хэкодагъэх.

Хэгъэгу зэошхом Аскэр хэлэжъагъ, «Орден Отечествен-ной войны II степени» зыфилохэр ыкыл медальхэр къыфагъэшшошагъэх.

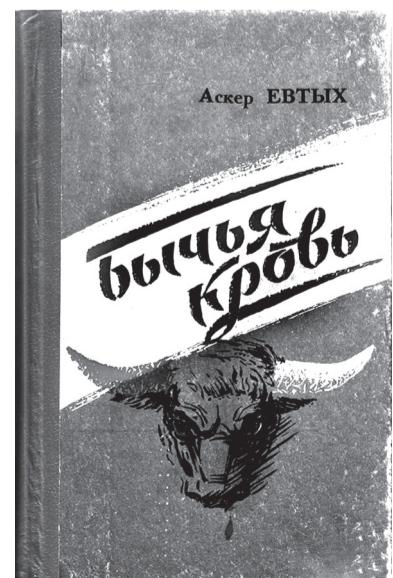
Еутых Аскэр зэо ильэсхэм Хы Флотым дээ къуулыкүр шихыгъ, дээ корреспонден-тэу гэзэтэу «Красный черноморец» зыфилохэм щилэжъагъ. Ынэ кэлэгъэу, кынэу зыхэ-тигъэхэр лялсэ фэхъугъ гээзет тхыгъабэу а уахтэм къыхиутыгъэм: «На строительство танков», «Возвращение в строй», «Клятва летчиков», «Суровый человек», нэмийхэри.

1945 — 1946-рэ ильэсхэм Адыгэ научнэ-ушштын институтын иофишагъ. Зэоуж ильэсхэм адыгабзэкли урсысыбзэкли тхыльхэр Еутых Аскэр къыдигъэкыгъэх. Адыгабзэкли усэхэмрэ поэмэхэмрэ дэтэу «Насып», повестэу «Иэнэтэ дэгү», «Тыгъэр ташхыагъ», усэхэр, поэмэхэр дэтэу «Тищылак!», рассказхэмрэ повестхэмрэ дэ-тэу «Зы бзыльфыгъэ итхыд», «Цыфым ильэуж». Мыхэр зэкломи хуунэу урсысыбзэкли къыдигъэхэх: сборнику «Счастье», новеллэхэр зыдэт тхыльэу «Свя-щеннная река (рассказы о про-

шлом)», усэхэр, поэмэхэр дэтэу «Наша жизнь», повестэу «Девушка из аула», романхэу «Улица во всю ее длину», «Двери открыты настежь», «Глоток родниковой воды», «Баржа» Москва ильэс зэфэшхыафхэм къыщыдэкыгъэх. Аскэр зыщымыгъэж ужым по-воститлы зыдэт тхыльэу «Разрыв сердца» зыфилохэрэр Москва къыщыдэкыгъэх.

Аскэр куоу гупшисэу, чыжьеу пльэу, щылаклэ-псэуклэхэм хэлтийрэрильэгъуклэу, къыуплкэлпкэу тхэкли иныгъ. Ишылыкъэ зыдигъуны пытэу еубытылэгъагъ, идунэ-еплъыкэ зыгорэм хэклоклэнэу щымытэу, гум зэхишлэрэр ипроизведениехэм къащириотыкыныр фызэшлокыгъ. Цыфыр ары дунаир зыгъедунаирэр. Ар клигъэтхызэ тхаклошхом по-востэу «Иэнэтэ дэгү» зыфилохэрэм уцыфынир насыптыгъэу, шхъафитныгъэ тхъагьоу зэрэштыр къыщыриотыкыгъ. Цыфыр зыузэнклэу, зыгъэлэшшэу, зыгъэгушху зыэтээр юфыр арэу зэрэштыр адыгэ пшэшшэх чанэу Асыет ышхэе къырклюгъэмкэ тхаклом тигъэшагъ. Повестыр лушыгъэр зишэн цыф зэфэшхыафхэм яобразхэмкэ тхаклом ыгъэбаагъ: узэдышыгъенным, узэгурьоным, узэдэлэжъэным хэтрэ цыфки мэхъянэшхэ зэрилэр, гур факлоу, лэр еклоу пшээрэ юфыр гушуагъу, рызыки, насыпи зэрэхбгыатэрэр повестыр гупшисэу инэу пхырышыгъ.

Еутых Аскэр илизэ тхыгъыу-гэ-тэльэшшуагъэ, щылэнгыгъэм хэлтыр: дэгъу, дэи, хүрэшлэрэм къешлэгъэгъеу икью, нафэу къыщыриотыгъ. Литера-турэр щылэнгыгъэм игүндджэмэ, щылэнгыгъэм хабзэу хэлтири, цыфхэу ар зыгъэпсыхэрэми ягъэлсыкэ удихыхыхэу, узэпищэу, тхэнэр, гупшисэныр фызэшлокыгъэхэдэу А. Еутыхим.

«Цыфым ильэуж» зыфилохэрэ повестми гупшисэхшо хэль. Псэзыпты пстэоу Тхэм къыгъэхъугъэхэм цыфыр иакылыкки, ишэнкли, ыбзэкли зэрятеклорэр нафэ. Ау ежь цыфхэри зэфэдэхэп, зэтекых. Пстэуми анахь шхъафхэм тшхэе сидигъуныр уфэсакыжыныр, ош фэдэм лъэбгъу өмьдзыныр, узэфэнэыр, шыпкэм тетэу упсэуныр ары. Джашыгъум хэти ильэуж къэбзэшт, дэхэшт, шыпкэшт. Аскэр иусэхэр, поэмэхэр штагъэми, иповестхэм уяджэми, анахь къаэшырэр шүр зэрэбгьотыштыр, аш узэрэфэкштэйштыр ары.

Еутых Аскэр иусэ сатырхэри, илизэ тхыльхэри гупшисэу за-кэх, ушьагъэх. Дэгүр зыгъэдэгъурэри, дэир зымьгъэхъурэри занкэу къащгээльягъо, сурэтышлэпэлэсэйшээзэу тынчэу упсэун зэрэмыльэкынтыр къашигуягъ. Лякъом хэгъэ маастм гупсэ-фыгъо къызэрэуимытэрэм фэдэбэ шэнэхъэр, ахэр сид ишыклеми зэрэзыхэбгээзшытим угъэгумэлэу уемышхарьар-клемэ, цыфыгъэ гъогум удэхы-штэп, угъошштэп къыталаорэм фэд Аскэр ипроизведениехэм.

Еутых Аскэр ильэс 84-м итэу идунай ыхъожыгъ, лэшлэгъу-ныкъом адыгэ литературэр, лъэпкэ гупшисээр ылэжыгъ, ыгъэбаагъ.

Юфшэлклошхуагъ. Жанрэ пстэумкэ гъэзагъэу лэжьагъэ: усэхэр, поэмэхэр, рассказхэр, новеллэхэр, повестхэр, романхэр, пьесэхэр, зэдээкыныр, ахэм акылуйеу, зэхэфын-зэфэхы-сыж гупшисэхэр нэмийк авторхэм япроизведенеихэмкэ ѹшынхэр фызэшлокыгъэхэдэу Аскэр. Я 30 — 50-рэ ильэхэм адыгэ литературнэ критикэм ихьас мыйшыгъу щылэжъагъ.

Тхаклом ильсэхэу «Ася», «Бзыльфыгъэ цыкы», «Зэпытхыгъэ пшъехъухэр» зыфилохэрэр Адыгэ къэралыгъо драмтеатрэм исценэ щагъеуцугъэх.

М. Ю. Лермонтовым иусэхэр, Н. А. Некрасовым ипоэмэу «Кому на Руси жить хорошо» зыфилохэрэр (Перэнкыю Мурат игүсэз) адыгабзэкли зэридээ-кыгъэх. Еутыхим ытхыгъэм ашыжхэр чехыбзэкли, словакыбзэкли, украинабзэкли зэрэдээ-кыгъэх.

Тхаклор гупшисэ дунаим ибысныгъ. Еутых Аскэр Адыгэ Республикаин инароднэ тхаклу. Игушхъэлэжыгъэ бай мыйлодыжышт гупшисэ-орэдэу цыфхэм къафигъэнагъ, щылагъэмэ, къызыгъхуагъэр ильэси 105-рэ хууцтугъэх, ар сидигъуни лъэпкэ шэжжым ыцэ хэтишт.

МАМЫРИКЬО Нуриет.

ХыIушъо шапсыгъэ щыпсэурэ тильэпкъэгъухэм ягъехъагъэхэр

«ШЭХЭКІЭИР» КЪАХЭЩЫГЬ

Шъолъырым ичыпIэ общественнэ зыгъэорышIэжынымкIэ кулыкухэм Iофэу зэшIуахыгъэм Краснодар краим зэфэхьысыжыхэр щыфашыгъэх. Зэнэкъокъум теклоныгъэ кыщыдэзыхыгъэхэр мэфэкI шыкIэкIэ ТIупсэ щагъешIуагъэх. Тильэпкъэгъухэр ахэм ашыц хуугъэх.

Зэхэшаклохэм кызызерао-рэмкIэ, зэнэкъокъум пшъэриль шъхьаIеу илэр шъолъырым щыпсэухэрэм янахыбэр чыпIэ мэхъанэ зиэ Iофытвохэм язэшшохын кыихэгъэлэгъэнхэр ары. Ахэм ашыцых унэхэм къапэуI чынальэхэм язетегъэпсихан, джащ фэдэу чыпIэ общественнэ зыгъэорышIэжынымкIэ кулыкухэм ямехъанэ къээтыгъэнхэр.

2019-рэ ильэсэм изэфэхьысихъэмкIэ, краим чыпIэ общественнэ зыгъэорышIэжынымкIэ икъулыкъу анах дэ-

гъуищым ахэхъагь Шъачэ щылажьэу «ШэхэкIэй» зыфилорэр. Аш ильэссыбэ хуугъэу ипащэр Лыф Хъалид. Мы чынальэм кыихуухэгэ лъэпкыр анахыбэу зыщыпсэурэ чыпIэхэм яобщественникхэм мыр яапэрэ теклоныгъэу щитэп — Шъачэрэ ТIопсэ районымрэ ахэхъэрэ чылагъохэм чанеу ашылахъэхэрэм яофшакIэ муниципальнэ ыкIи шъолъыр лъэгапIэхэм кыащыхахъэшэу пчагъэрэ кыихэкыгъ.

Мы зэнэкъокъум хэлэжьагъэхэм ахъщэ шIухъафтын-

хэр къаратыгъэх. Апэрэ чыпIэр къэзыхыгъэм — сомэ мин 531,1-рэ, ятIонэрэр — сомэ мин 318,7-рэ, ящэнэрэр кызыыфа-гъешIошагъэм — мин 212,5-рэ. «ШэхэкIэй» ахъщэр зыпелүүгъеханэу ыгъэнафэрэр ШэхэкIэишхо иурамиттумэ кIэлэццыкIу джэгупIэхэр ашыгъэпсигъэнхэр ары.

— Теклоныгъэр кыидэтхынэм зиахышшу хэзышыхъэгээ ти-къоджэхуухэм сыйзерафэрээр яслонэу сыйфай, — кыкигъэтхыгъ Лыф Хъалидэ. — Зэдэ-луж куп инэу, гукъэкI дэгүххэр

зиэххэу тызэхэт. Цыфхэр ягуапэу къаахэлажьэх кIэлэццыкIу джэгупIэхэм яшыни, урамхэм, псырыкIуапIэхэм ягъэцкIэжьыни, къэбзэнгъэр къаухуумэ, мэхъанэшхо зиэ проектхэм якIэшаклох. Районым, къалэм яадминистрациихэм, депутатхэм ялэпыIэгыу хэммытгъэмэ, ахэр къыддэхуущтыгъэхэх.

2019-рэ ИЛЬЭСЫМКIЭ АНАХ ДЭГЬУХ

Районым ипащэ культурэмкIэ исовет иосашIхэр зэнэкъокъум къекIолагъэхэм яльеуI тэхиль 11-мэ захаплъэхэм, икъигъэ ильэсэм Iофтхабзэу зыхэлэжьагъэхэм япчагъэ, лъэгапIэу зынэсигъэхэр, теклоныгъэу кыдахыгъэхэр, Io-

фышIэхэм хэхъоныгъэу яэр, къебарлыгъэлэс амалхэм зэрадэлажьэхэрэр, кIэу агъефедэрэр, нэмыхIхери кыдалтыгъэх.

2019-рэ ильэсэм изэфэхьысихъэмкIэ, TIопсэ районым икIэлэццыкIу куп анах дэгьюу кыхахыгъ ыкIи материальнетхническэ лъапсэм игъэпийтэн тэгээпсихъэгээ ахъщэ шу-

хвафтынэу сомэ мин 75-рэ къылэжьыгъ лъэпкь къашьомкIэ купэу «Черкесия» зыфилорэм. ПсэупIэу Новомихайловскэм купыр щэлажьэ. Адыгэим и Кощхэблэ район щыщ Догъ (Догов) Рустам япашзу мыхэм район, шъолъыр ыкIи урсые зэнэкъокъухэм ильэс заулэм закыщагъэлэгъуагь, зэнэкъокъу ыкIи фестиваль зэ- фэшьхяфхэм ядипломхэр къа-фагъешIошагъэх.

Сомэ мини 100 хуурэ ахъщэ шIухъафтынэр джащ фэдэу къылэжьыгъ районым икъигъэ ильэсэмкIэ иучреждение анах дэгьюу алтыгъаIэм — псэупIэу Новомихайловскэм культурэмрэ зыгъэпсэфыгъом-рэкIэ и Гупчэу «Юность» зыфилорэм.

ЯЛЭПЭИЭСЭНЫГЪЭ ХАГЪЭХЬО ЗЭПЫТ

Лъэпкь проектэу «Культура» зыфилорэм ишIуагъэкIэ карантиним ильэхьани TIопсэ районым икъоджэ псэупIэхэм культурэм иофишигъэу ашыпсэухэрэм ялэпэ-сэныгъэ ихэгъэхьон зэпагъэуагьэп.

TIопсэ районым культурэмкIэ игъэорышIапIэ кызызэрэштытауагъэмкIэ, мыгъэ лъэпкь проектэу «Культурэм» ишIольыр программэу «Творческэ цыфхэр» зыфилорэм кыидыхэлтигъэу эзэпчагъэхэе егъэджэн шыкIем тетэу къэралыгъом иапшээрэ еджэгIэ анах дэгүххэм яшэнэгъэхэм ашыхагъэхьон альэ-кыгъ муниципалитетым культурэмкIэ иофишигъэ 25-мэ. Ахэр купхэм яхудожественнэ пащх, хореографых, тхильдэжапIэхэм яофышIэх, искуствэхэмкIэ еджапIэхэм якIэлэ-

гъаджэх. Мыхэм ашыц адигэ къашьомкIэ кIэлэццыкIу купэу «Дышээ къам» ыкIи студиенеу «Игольница-искусница» зыфилорэу псэупIэу Цыпка дэхтэм япащэу Kурашынэ Маринэ. Онлайн шыкIем тетэу егъэджэнхэр аш культурэмкIэ институтэу Кемерово дэтым щикIугъэх. ГъэкIэрэкIэн-Иэпэштысэ искуствэхэмкIэ аужырэ шапхъэхэу художественнэ егъэджэним илэхэм аш зафигъясагь. Видеоегъэджэнхэмрэ мастер-классхэмрэ гъэшIэгъоныгъэхэу ыкIи шуагъэ къатыгъэхэу елтытэ лъэпкь

шуашэм ыкIи лъэпкь джэгуальэхэм яшын пыль Iэпэлсэм.

— Студиен щезгъаджэхэрэм джыадэсшынэу сыйфай етэгъэжьэнхэр гъэфедагъэуу пкыгъохэмрэ графикимрэ, — кыIуагь Kурашынэ Маринэ.

Игүхэлль благьэхэм ашыц театральнэ искуствэхэмкIэ Урсые къэралыгъо институтыми зэпчагъэхэе егъэджэн щикIунэр — театрэм паे тарих шуашэм ишыкIэ-гъэпсикIэхэр кызызэгъэхьаштых.

НЫБЭ АНЗОР.

Искусствэр — тибаниыгъ

Адыгейм икъушхъэхэр дахэх

Адыгейм икъушхъэхэм афэгъехыгъэ къэгъельэгъонэу республикэм щыкъуагъэм Кыблэ шъолырым, Темыр Кавказым, Москва ясуретышхэр хэлэжьагъэх.

Республикэм культурэмкэ и Министерствэ, Адыгейим культурумкэ и Министерствэ исурэт къэгъельэгъуап! юфхъабзэр зэхашаагь.

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо программэу культурэм хэхъоныгъэхэр ышынхэм къыхиубытэрэ юфгъохэр щылэнгъэм щыпхыращых. Адыгейим икъушхъэхэм яхыл! гъэгъэхэр къэгъельэгъоныр Адыгейим икъэралыгъо гъэпсыкэ ильэси 100 зэрхүурэм фэгъэхыгъ.

Сурэтим икъежъап!

Тыкызызецуухъэрэ дунаим идэхагъэ тхаклохэм сид фэдизирэ къыраотыкъыгъэм, ягупши-сэхэр жыы хъухэрэп. Сурэтышхъэр тхаклохэм янэктокхуухэу кваторэр, ау юфшагъэ уеплызыхъукэ, зэгэвшэнхэр пшыхээштигьоухэ.

Мыекъопэ районим ит къушхъэхэм яплыхээ, сурэтхэр ашыгъэх. Гъозэрылпэ, Лэйно-Накъэ, зекло-зыгъэпсэфылпэу «Ошутенэм», нэмийхэм сурэтышхъэр ашылагъэх. «Пленэр» зыфиорэ шыкъэм тетэу тыкъезыуухъэрэ дунаим щыщ чып-лэхэр сурэтышхэм ялэпэсэ-нгъэкэ къагъельэгъуагъэх.

Зэхахъэр

Сурэт къэгъельэгъуап! Мыекъупэ дэтым щыкъогъэ зэхахъэр Адыгэ Республикэм исуретышхэм я Союз итхаматэу Елена Абакумовам пэублэ гүшүэлкэ къызэуихыгъ. Краснодар краим,

Къэрэшэ-Щэрджэсым, Адыгейим, нэмийхэм ясуретышхэр Мыекъопэ районим щыкъогъэ юфхъабзэм чанэу зэрэхлэжьагъэхэр, ягуетныгъэкэ щысэшүү къызэрэгъельэгъуагъэр Е. Абакумовам къыуагъ, къэгъельэгъоним изэхшаклохэм зэрафэразэр къыхигъэштигь.

Адыгэ Республикэм культурэмкэ иминистрэ игуадзэу, Урсыем, Адыгейим, Ингушетием культурумкэ язаслуженнэ юфшале Шыэуапцэкъо Аминэт зэхахъэм къыщуагъ къэгъельэгъоним лэуухэр зэрэзэфищэхэрэх.

— Сурэтышхэм нэктубгъохэр кіеу искусствэм къыщуагъ зэуухых, ялэпэлэсэнгъэ тегъэгүүшо, — хигъеунэфыкъыгъ А. Шыэуапцэкъом.

Сурэтышхэм яофшале Мыекъопэ районим щыкъуагъэм пэщэнгъэ дызэрихъагъ Адыгэ Республикэм культурэмкэ и Министерствэ иотдел ипащэу, Адыгейим культурумкэ изаслуженнэ юфшале Шэуджэн Бэлэ.

— Сурэт даххэхэр шьушыгъэх, щылэнгъэр зэрэшүүльэгъурэ шыкъир искүстсвэм къыщуагъ къэгъельэгъуагъ. Шьолырхэм къарыкъыгъэхэм тафэрэз. Ядэжхэм агээзжэмэ, Адыгейим щальэгъугъэр искүстсвэр зышо-гъэшэгъонхэм, яныбджэгъухэм къафалотэжытшоигуу, — къыуагъ Шэуджэн Бэлэ.

Сурэт къэгъельэгъуап! ипащэу, культурумкэ щыцэриоу Бырсыр Абдулахь пэс зыптыт зэлүкэгъухэм мэхъэнэ инаритгъ. Сурэтышхэм яшэнгъэ хагъэхъонимкэ къэгъельэгъонир зыгъэсаплэ афэхъуагъуэу ылтыгатга.

Сурэтышхэм Дугъ Айтэч, Шыко Лейлэ, Сергей Шульгинир, нэмийхэри зэхахъэм къыщуагъуагъэх.

— Адыгейим икъушхъэхэр дахэх, сурэтхэри дахэ хуугъэх, культурумкэ Министерствэ «тхашуягъэпсэу» еслюжы сшо-игъу, — игуулжысэхэм тащицэгъозагъ Къэрэшэ-Щэрджэсым къикыгъэ пшашаагъ Шыко Лейлэ. — Тыкыраагъэблагъэмэ, си-

гуапэу джыри Адыгейим сывкъяшт.

АшЛогъэшЛэгъон

Зэлжашэрэ археологэу Тэу Аслын, Дунэе Адыгэ Хасэм хэтэу Мэшфэшү Нэдждэт, сурэтыш щэриохэу Эдуард Овчаренкэм, Хууажь Рэмэзан, нэмийхэм къэгъельэгъонир ашо-гъэшэгъонэу къэбархэр къаолатагъэх.

Сурэтышхэм шьо зэфшэхъаффхэр зэрэгзэфедэхэрэм Э. Овчаренкэр лынгъуагъ. Хууажь Рэмэзан анахэуу къыхигъэштигъэр къушхъэхэм жыыр къащээ, пэс зыптыт чыгхэм ятеплэе сурэтышхэм лүпкэу къагъельэгъон зэральэгъэхэр ары.

Къушхъэм удэктюеним фэш ныбджэгъу шыпкъэхэр уигуусэнхэ зэрэфаери сурэтышхэм язэфхысыжхэм къащхагъэштигъ.

Адыгэ Республикэм искүстсвэхэмкэ иколледж иеджаклохэр ашо-гъэшэгъонэу къэгъельэгъоним елпэгъэх, сурэтышхэм гүшүэлкэ афэхъуагъэх.

Тикушхъэхэм ятеплэе, щылэнгъэм чып! щырялэм афэгъэхыгъэ сурэтхэр лъэгъуухъэх, тарихым шүккэ къыхэнэжыщтигъ. Аш фэдэ юфхъабзэхэр зэхшаклохэм лъагъэкъотэнхэу афэтэо.

ЕМТЫЙЛЬ Нурбый.
Сурэтхэр зэхахъэм къыщитетхыгъэх.

Зэхээшагъэр
ыкИ къыдээз-
гъэкыэр:
Адыгэ Республикэм
льэпкэ Йофхэмкэ, Икыб къэралхэм ашы-
псэурэ тильэпкэ-
гъухэм адыяр! эзхы-
нигъэхэмкэ юкИ
къэбар жуугъэм
иамалхэмкэ и Комитет
Адрессыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыд-
шиэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
Редакцием авторхэм
къаихыэр А4-кэ заджэхэр тхьапхэу
зипчагъэк! 5-м
емыхъухэрэр ары. Са-
тырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлъеу, шрифтыр
12-м нахь цыкынэу
щытэп. Мы шапхъэ-
хэм адимыштэрэ
тхыгъэхэр редакцием
зэклегъэкложых.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Зыщаушхъятыгъэр:
Урсые Федерацием
хэутын Йофхэмкэ, тел-
радиокъэтын-
хэмкэ юкИ зэлты-
иэсикэ амалхэмкэ и
Министерствэ и
Темыр-Кавказ
Чып! гъэйоры-
шап!, зэраушхъятыгъэ
номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщахаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэк!эмкИ
пчагъэр
4545
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 1768

Хэутыним узчи-
кэлхэнэу щыт уахътэр
Сыхьатыр
18.00
Зыщахаутырэр
уахътэр
Сыхьатыр
18.00

Редактор
шхъяэр
Дэрэ
Т. И.

Пшъеджыкъыж
зыхьыр
секретарь
Тхъаркъохъ
А. Н.